

Un tast de... 'El petit camí de les grans preguntes', de José Tolentino Mendoc

El petit camí de les grans preguntes

Fragmenta
Autor: José Tolentino Mendoc
Mendoc
Traducció:
Pere Comellas
Gènere: pensament
Pàgines: 176
Preu: 18,00 €

Preguntar-nos sobre el sentit profund o amagat del que fem, del que sentim o sobre com vivim pressuposa un buidament que ens posa en camí i ens va allunyant de les respostes prefabricades, ens manté en contacte amb la vida no predeterminada. "Hi ha preguntes que ens esperen des de sempre. Les podem evitar, intentar esquivar-les o parlar d'una altra cosa durant molt de temps, però sabem que aquest fet i amagar té un preu. Escapolir-se'n és escapolar-se de la crida que ens fa la vida." Quan escoltem la pregunta essencial, posar-se en camí no cansa perquè ens retorna a nosaltres: viure així esdevé una forma de repòs.

Soc aquí i no espero res

Per què ens resistim tant a aturar-nos i a trobar formes de repòs que ens retornin a nosaltres mateixos? Per una raó senzilla: el moviment ens sembla més fàcil de viure. Ens omple el temps, ens manté ocupats dins dels seus cercles de vertigen, mentre que el repòs tantes vegades comença amb la sensació d'un buidament, sorprenent, incòmode, difícil de gestionar. Per això, fugim del repòs veritable, en què el retrobament amb nosaltres mateixos és inexcusable.

Els passa sovint a persones sobrecarregades que decideixen finalment agafar-se una temporada d'aturada o de retir. Sovint, la primera experiència per la qual passen és el desig de fugir-ne, consideren que aquella pausa ha sigut una mala opció, perquè el primer que senten és un desempament total, com si de sobte estiguessin lluitant soles amb la seva nit.

Thomas Merton, un mestre que ens cal redescobrir, va escriure: «El camí de la quietud no arriba a ser ni tan sols un camí, i qui el segueix no troba res.» Sona estrany, ¿oi? Aprendre a reposar és també aprendre a alliberar-se de l'immediatisme de les nostres expectatives i dels nostres desitjos massa idealitzats. Déu no té expectatives. Reposar (i resar, i viure...) és dir en el fons del teu cor: «Soc aquí i no espero res.»

El que som cridats a acollir

Com un fabricant de paranys pocatraça que acaba sempre presoner dels engranatges que produeix, també nosaltres inventem el temps i no tenim mai temps. Els nostres rellotges no dormen mai. ¿I quantes vegades el temps és la nostra disculpa per no invertir en la vida, per perpetuar la desavinença que hi mantenim? Com que no tenim davant nostre els segles, renunciem a l'audàcia de viure plenament el breu instant. En aquest sentit, el consum desenfrenat no és res més que una borsa de compensacions. Les coses que adquirim compulsivament són, òbviament, més que coses: són promeses que ens piquen l'ullet, són protestes impotents per una existència que no ens satisfà, són ficcions del nostre teatre intern, són una cursa contra el temps. Però continuem pensant que ho tenim tot controlat.

En algun moment del camí haurem de recuperar la sensibilitat per la vida, per la seva desconcertant simplicitat, pel seu cant indecís, per les seves travessies (i trapelleries). A vegades ens agradaria que fos més rodona, més lineal, que no tingués aquell sotrac, aquella ferida, que no hagués passat per aquell calfred, que no inclogués aquest contrast. Però en nosaltres coexisteix el contrast, i l'actitud no és canviar el que no podem canviar, sinó comprendre que això

també és un do, una oportunitat que som cridats a acollir.

Un infinit ferit

L'infinit que ens toca viure és sempre un infinit ferit. I és bo que sigui així. Les preguntes «¿què estic disposat a estimar?», «¿fins a quin punt confio?», «¿com encaro la vida en la seva obertura esquincada i en la seva convulsió?», porten tatuada una altra interrogació que no veiem, en què rarament pensem, però que ho acompanya tot, fins i tot la totalitat del que som. I aquesta interrogació és: «¿Per quines coses em sento capaç de patir?» Això no té res de confús masoquisme sacrificial. És precisament el contrari. On es llegeix «patir» s'ha d'entendre viure, invertir gratuïtament desig i esforç, escoltar en profunditat, acompanyar amb un amor incondicional. Exactament el que fa la llavor que s'enfonsa a la terra i allà és com si es morís, i d'aquesta manera accepta el risc d'hipotecar i transmutar la pròpia existència per generar un nou fruit.

¿Podem pensar la vida d'una altra manera? Sí. I, per desgràcia, molta gent (per por, per egoisme, per incertesa) s'hi enfronta amb aquest registre. Sempre serà, ni que sigui molt dissimuladament, vida aparent, mutilada en alguna dimensió fonamental, vida per acomplir.

La vida, cridada a un desgel

Moltes vegades sentim la pregunta: «¿Com és possible perdonar si no puc oblidar?» Sabem que aquesta és una dificultat real: hi ha situacions, existencials i psicològiques, en què l'oblit és completament impossible. Les ferides han entrat a tanta profunditat del nostre ésser que, encara que ho desitgem molt, no podem esborrar de la memòria aquelles experiències dolorosíssimes.

Però la pregunta que associa el perdó a l'oblit s'ha de desconstruir. L'oblit no és condició per al perdó. Podem perdonar fins i tot el que no es pot oblidar. ¿Què és el perdó, doncs? El perdó és un acte unilateral d'amor. És creure que la lògica de l'amor és superior a la lògica de la violència. És donar a l'altre no el que es mereixeria pel que ha fet, sinó el que és al cor de Déu. Perdonar és creure en el valor de la reconciliació per ella mateixa. I, després, viure així. A poc a poc entendrem que ja som lliures, ja estem despresos, ja no estem lligats a una cosa que va passar fa anys. El nostre cor no ha de ser un hivern gelat i implacable. La vida està cridada a un desgel. Està promesa a una realitat transformada, a un refluoriment, a una revitalització. Els nostres ulls han nascut per albirar no pas la cendra de les runes, sinó nous cels i nova terra.

La necessitat de saviesa

Sentim dir moltes vegades que a la nostra època hi falten mestres. Tenim especialistes de tota mena, ens hem tornat una societat d'experts, més que mai la tècnica i la ciència imposen els seus patrons. Però ens falten guies capaços de fer una síntesi, competents en l'art d'il·luminar el que vivim. La vida no pot ser només la suma de les possibilitats i el seu enfrontament més gran no pot ser amb el calendari sempre en pèrdua. La vida ha de ser alguna cosa més.

Ara bé, el que il·lumina, aglutina i fonamenta l'existència és necessàriament una saviesa. La saviesa significa una visió global, una mirada de conjunt que abasti no només la part, sinó la completa; no només el que hem sigut, sinó el que som i serem. La saviesa és una narrativa capaç de contenir el nostre néixer, el nostre madurar i el nostre morir, aquesta espècie d'ansia i de pau, de delícia i de dolor, aquesta singular pols enamorada en què consisteix la vida.

No sé si hi falten mestres o no, a l'època contemporània. Potser n'hi ha, però s'expressen de manera inesperada i incòmoda i no els volem sentir. El que sé és que, tard o d'hora, a cadascun de nosaltres se'ns posa davant de la necessitat de saviesa.

Quin és el meu desig?

Hi ha preguntes que ens esperen des de sempre. Les podem evitar, intentar esquivar-les o parlar d'una altra cosa durant molt de temps, però a dins nostre sabem que aquest fet i amagar té un preu. Escapolir-se'n és escapolar-se de la crida que ens fa la vida. Una d'aquestes preguntes està lligada al desig. I, en la forma més incisiva i personal, es formula així: «¿Quin és el meu de-

Avançament editorial

sig?» El meu desig profund, el que no depèn de cap possessió o necessitat, que no es refereix a cap objecte, sinó al sentit mateix. «¿Quin és el meu desig?» El desig que no coincideix amb les quotidianes estratègies de consumir, sinó amb l'horitzó ampli de consumir, amb la realització de mi mateix com a persona única i irrepetible, amb l'assumpció del meu rostre, del meu cos fet d'exterioritat i d'interioritat (i ambdues tan vitals), del meu silenci, de la meua convicció. La pregunta «¿quin és el meu desig?» no la trobem sense consentir primer en el viatge que només comença quan gosem entrar dins de nosaltres mateixos. Quan ens disposem a comprendre el que hi ha en nosaltres des del començament.

Però això ens ha d'alegrar, perquè, com recordava Françoise Dolto, «quan un ésser humà qualsevol sent un desig prou fort per assumir els riscos del propi ésser, és perquè està preparat per honrar la vida de la qual és portador».

La petita flama

Que moltes vegades el vincle que lliga una vida a l'esperança està desprotegit i és fràgil, ho sabem. En les nostres valoracions ens sembla que aquest lligam és poc sòlid, precari, mínim. Sospitem que, amb una esperança així, no hi haurà cap gran futur. Però això som nosaltres els que ho pensem i els que mesurem els altres des del capdamunt de la nostra situació.

El que oblidem, però, és que som responsables que aquesta petita i feble esperança no es trenqui o s'extingeixi. Un dia ens preguntaran què en vam fer, no només de la nostra esperança, sinó també de l'esperança d'aquells amb qui caminàvem, sobretot la dels més vulnerables. Encara que

l'esperança de l'altre es dipositi en alguna cosa irrisòria, som responsables de la petita flama en aquesta lliga, d'aquella llüissor que amb dificultat batega enmig de la cendra. Perquè, si pensem en les persones que han deixat en la nostra vida una marca inesborrable, ¿quin era el seu secret? Jo diria, sense gaire risc d'equivocar-me, que era la marca d'amor. No la del diagnòstic implacable de les impossibilitats. No hi ha amor si no hi ha excés d'amor. Estimar és donar el nostre amor a l'altre sense controlar el que l'altre pot fer-ne, del nostre amor.

Acostar-se al silenci

Crec que és absolutament urgent que revisitem amb una altra estima els territoris dels nostres silencis i que en fem llocs d'intercanvi, de diàlegs, de trobades. El silenci és un instrument de construcció, és una lent, una palanca. Les nostres societats inverteixen tant en la construcció de competències en l'ordre de la paraula (i pensem com l'escolarització està al servei de la capacitat dels individus en vista a un funcionament eficaç amb la paraula) i tan poc en les competències que operen amb el silenci! Som analfabets del silenci i aquest és un dels motius pels quals no trobem pau. El silenci és un tret d'unió més freqüent del que s'imagina, i més fecund del que es pensa. El silenci ho té tot per convertir-se en un saber compartit sobre l'essencial. Però per a això ens cal una iniciació al silenci, que és el mateix que dir una iniciació a l'art d'escoltar.

En una cultura d'allau com la nostra, el veritable acte d'escoltar només es pot configurar com una re-significació del silenci, una reculada crítica davant del frenesí de les paraules i dels missatges que a cada mi-

Hi ha persones sobrecarregades que decideixen agafar-se una temporada d'aturada o de retirar, en soledat i silenci ■ PIXABAY

nut pretenen empresonar-nos. L'art d'escoltar és, per això, un exercici necessari de resistència.

En espera de déu

És tan exacte el títol donat al meravellós diari espiritual de Simone Weil: *En espera de Déu*. La nostra vida és això: espera en la certesa i en la incertesa, expectativa contínua. És el lloc no pas de la resolució, sinó de la vigilància; no pas de la trobada, sinó de la confiança i de l'apertura; no pas de la possessió, sinó del desig; no pas de l'acabament, sinó de la imperfecció; no pas de la infal·libilitat, sinó de la passió. I, en aquest sentit, entendre la pròpia vida com a lluita és apartar-nos d'un discurs religiós que viu fàcilment d'autoreferencialitat, que viu de posicions acomodades, perquè és molt fàcil acomodar-se a una certesa, a una fe que aparta de si mateixa el risc de viure. La fe cristiana ens exposa lluminosament a la pregunta, a la inquietud, al dubte, al silenci, al sepulcre buit, a aquelles idees vingudes del sepulcre sense entendre res. A vegades trobo creients que em venen a parlar amb molt sofriment dels seus dubtes, com si els diluïssin la fe. Al contrari, en són un element fonamental. Són al moll de l'os de l'experiència creient, en constitueixen un tret necessari, perquè la fe és aquest camí en bona mesura dessemparat, encara que sigui estranyament realitzat sense por.

José Tolentino Mendonça

José Tolentino Mendonça (Madeira, Portugal, 1965) és una de les veus més originals del Portugal contemporani. Especialista en estudis bíblics (és doctor en teologia bíblica per l'Institut Bíblic Pontifici de Roma), ha abordat amb rigor i creativitat els temes i els textos del canó cristià en diàleg amb els grans interrogants del present. Ha estat professor de la Universitat Catòlica Portuguesa, on n'ha exercit el càrrec de vicerector.

Foto: FRAGMENTA